

Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті жанындағы «6D011700 – Қазақ тілі мен әдебиеті», (8D01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті), «6D020500 – Филология» (8D02301 – Филология) мамандықтары бойынша философия докторы (PhD), бейін бойынша доктор дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияларды қорғау бойынша диссертациялық кеңестің 2023 жылғы жұмысының жылдық

ЕСЕБІ

Диссертациялық кеңестің төрағасы педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ж.Н.Сүлейменова Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті ректорының 2021 жылғы 11 маусымындағы бұйрығымен бекітілді.

Диссертациялық кеңеске төмендегі мамандықтар бойынша диссертация қорғауға қабылдауға рұқсат берілген:

6D011700 – Қазақ тілімен әдебиеті (8D01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті, 8D017 – Тілдер және әдебиет бойынша мұғалімдерді даярлау);

6D020500 – Филология (8D02301 – Филология, 8D023 – Тілдер және әдебиет).

1. Өткізілген отырыстар саны - 14 (тағайындау, қорғауға қабылдау, диссертацияны қорғау)

2. Отырыстардың жартысынан аз қатысқан диссертациялық кеңес мүшелері жок.

3. Оқу орны көрсетілген докторанттар тізімі:

№	Докторанттың ТЕӘ	Маманды шифры, атауы	Оқу мекемесі
1	Нуртаева Айсұлу Балтабаевна	8D02301 – Филология	Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті
2	Сейсенбиева Элеонора Сарсеналиевна	6D020500 – Филология	Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті
3	Балабекова Катирә Шахмановна	6D020500 – Филология	Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті
4	Рысқұлбек Дидар Жылқыбайқызы	6D020500 – Филология	Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті
5	Малик Майра Маликқызы	6D020500 – Филология	Әл-Фараби ат.ҚазҰУ
6	Жауыншиева Жазира Билимовна	6D020500 – Филология	Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті
7	Молдабаева Карлыгаш Ергазиевна	8D02301 – Филология	Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті

4. Есепті жыл ағымында кеңесте қаралған диссертацияларға қысқаша талдану, келесі бөлімдерге мән берілді:

Қарастырылған жұмыстардың тақырыптарын талдау, диссертация тақырыптарының ұлттық мемлекеттік бағдарламалармен, сонымен қатар мақсаттық республикалық және аймақтық ғылыми және ғылыми-техникалық бағдарламалармен байланысы.

Диссертациялық кеңесте қарастырылған диссертациялар Қазақ тіл білімінің теориясы және әдістемесі кафедрасында дайындалған салалалық бағдарламалардың аясында және олардың тақырыптары мен мақсат-міндеттері «Рухани жаңғыру», «Мәдени мұра», "Цифрлық Қазақстан" т.б. маңызды мемлекеттік бағдарламаларымен тікелей байланысты.

Нуртаева Айсулу Балтабаевнаның «Қазақ тіліндегі энантиосемия: лингвомәденитанымдық аспект» диссертациялық зерттеуі тілдегі сөз мағыналарының туындауына ұлттық таным әсер ететінін, әуелі денотаттық мағына, содан сигнификаттық, коннотативтік мағыналардың туындап, энантиосемияны тудыруға ықпал ететіндігі; энантиосемияның лингвомәдени аспектісі халықтың ұғым-түсініктерімен байланысты болатындығы; энантиосемияның коммуникативті мағынаның бір түрі деп танылатындығы, энантиосемияның оппозиция мүшелері қарама-қарсы мәнде болумен қатар, оларға тән ортақ белгінің болу керектігі; энантиосемиялар тек қана әдеби тілде ғана емес, диалектілік говорларда да кездесетіндігі; энантиосемияны лексикалық семантиканың дербес категориясы ретінде қарастыру керектігі ауқымды дәлелдемелерде негізделген.

Сейсенбиева Элеонора Сарсеналиевнаның «XIX ғасырдағы қазақ әдебиетіндегі экзегетикалық дәстүр» тақырыбындағы зерттеу жұмысы қазіргі антропоэлекті зерттеулер қатарына енеді. Бүкіладамзаттық мәнге ие мұсылмандық ағартушылық бағыттың XIX ғасырдағы қазақ әдебиетіндегі даму үдерісін шығармашылық тұлға мұрасының негізінде шығыстық, ортағасырлық түркі әдебиетімен дүниетанымдық, әдеби сабақтастық, төлтума мәнінде тануға, діни ағартушылық бағыттың тарихи алғышарттарын, ұлттық ойшыл тұлғалардың дін негіздерін ұғындырудағы ғылыми ұстанымдарын жаңаша зерделеуге жол ашады. Зерттеу жұмысының нәтижелері мен ондағы пайымдаулардың діни ағартушылық бағыттың тарихи даму кезеңдерін, ұлттық құндылықтарын, дәстүрлерін, көркемдік тәсілдерін, жанрлық-поэтикалық ерекшеліктерін жеке тұлға мұрасында нақтылай түсуге үлес қосады. XIX ғасырдағы қазақ әдебиетінің поэтикасы және экзегетикалық дәстүр дискурсы теориясының толығына түсуіне өз үлесін қосады. Экзегетикалық дәстүр жөніндегі тұжырымдар өзге де әдеби категорияларды кешенді зерттеуге жол ашады.

Балабекова Катирә Шахмаповна «Этникалық ментальділіктің тілдік репрезенттелуі (қазақтың тұрмыс-салт ертегілері негізінде)» атты зерттеу жұмысында қазақтың тұрмыс-салт ертегілеріндегі этникалық ментальділікті когнитивті тұрғыдан зерттеу арқылы халық санасының, ойы мен танымының құрылымын көрсетуге тырысқан, ауыз әдебиетінің үлгісі арқылы тілдің ақиқат болмыс туралы білімді сақтап, жеткізуші ретіндегі қызметін көрсеткен. Яғни қазақтың тұрмыс-салт ертегілерін жаңаша сипаттап, когнитивтік тұрғыдан зерттей отырып, тілдің таңбалар жүйесі арқылы берілген ұлттық ділдің өзіндік ерекшелігін айқындаған. Соның негізінде қазіргі қазақ тілінің сан ғасырлық тарихын, фольклор тілімен сабақтастығын сипаттайды. Бұл тұрғыдан алғанда, зерттеу жұмысының маңызы өте зор.

Рысқұлбек Дидар Жылқыбайқызының «Түркі тілдеріндегі сан категориясы: салыстырмалы-тарихи, когнитивті талдау» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы түркі тілдеріндегі сан категориясын салыстыра зерттей отырып, әр ұлттың этномәдени санасында қалыптасқан ғалам бейнесін нақтылауға арналған. Жұмыста сан категориясын эмбебап категория ретінде сипаттай отырып, халық танымындағы сандардың символдық мәні, сан компонентті фразеологизмдердің ұлттық-мәдени семантикасы ғаламның тілдік бейнесін анықтауға мүмкіндік беретін, мазмұн межесі мен тұрпат межесі бар, халық

танымын, ұлттық ойлау ерекшеліктерін көрсететін лингвомәдени, когнитивті бірлік ретінде маңыздылығы ашып көрсетілген.

Диссертациялық жұмыста түркі тілдеріндегі сан категориясын білдірудің тәсілдері салыстырылып, көптік, жекелік ұғымдар әлемнің тілдік бейнесінде талданады. Соның нәтижесінде түркілік ортақтық анықталды. Аталмыш ғылыми тұжырымдар түркі тілдерінің салыстырмалы грамматикасы, лингвомәдениеттаным, когнитивті лингвистика, ассоциативті лингвистика салалары бойынша жүргізілген зерттеулерге үлес қоса алады.

Малик Майра Маликқызы «Әлеуметтік желілердегі сөйлеу қызметінің прагматикасы және функциясы» атты докторлық жұмысында әлеуметтік желідегі интернет-коммуникацияның түрлерін ажыратып, ондағы коммуникация, сөз мәдениетінің негізгі критерийлері, тілдік, коммуникативтік, этикалық нормаларлардың әлеуметтік желідегі көрінісі жан-жақты талдайды. Әлеуметтік желілердің пайда болуы мен қолданысқа енген сөздердің жасалу жолдары, оның функциясы, шет тілдік жаңа қолданыстар тобы мен олардың семантикасы, тілімізге ықпалы зерделенеді. Желіні пайдаланушылар дискурсының прагматикасы көп аспектілілігімен ерекшеленетіндігі анықталып, әлеуметтік желідегі комментарийлердің дискурсы прагматикалық тұрғыдан зерттеледі.

Жауыншиева Жазира Билимовнанын «Қазақ, орыс және ағылшын лингвомәдениеттеріндегі сандық код: семантика мен символикасы» («Числовой код в казахской, русской и английской лингвокультурах: семантика и символика») тақырыбындағы зерттеуінде «сан» ұғымы, сандық құндылықтар семантикалық және символдық мағыналарға негізделген тарихи, мәдени және құндылық мәндердің жиынтығы ретінде мәдени код позициясынан зерттеледі. Сандық кванттау лингвоцентрлік, текстоцентрлік және антропоцентрлік тәсілдер шеңберінде қазақ, орыс, ағылшын тіліндегі материалдар негізінде салғастырыла сипатталады.

Молдабаева Карлыгаш Ергазиевна «Академиялық жазылым түрлерін модельдеудің теориясы мен практикасы» тақырыбына жазылған докторлық диссертациясында академиялық жазылымның жалпы тіл біліміндегі, қазақ тіл біліміндегі зерттелуін саралай отырып, әлі де нақтылауды қажет ететін тұстарын көрсетеді; академиялық жазылым мәдениеті мен этикасын талдап, плагиаттың туындау себептері айқындайды; академиялық мәтіннің жанрлары топтастырып, талдайды; академиялық жазылым түрлерін жіктеп, топтастыруға қатысты өз модельдерін ұсынады; эссе жанрын саралап, модельдерін көрсетеді; студенттердің академиялық жазылым түрлері бойынша менгеруі тиіс дағдыларды анықтап, жазба жұмысты бағалаудың өлшемшарттары ұсынады.

Диссертациялар нәтижелерінің практикалық қызметке кең түрде ену деңгейін талдау.

А.Нуртаеванын зерттеу жұмысы тілдегі сөз мағыналарының туындауына ұлттық таным эсер ететінін, әуелі денотаттық мағына, содан сигнификаттық, коннотативтік мағыналардың туындап, энантиосемияны тудыруға ықпал ететіндігі; энантиосемияның лингвомәдени аспектісі халықтың ұғым-түсініктерімен байланысты болатындығы; энантиосемияның коммуникативті мағынаның бір түрі деп танылатындығы, энантиосемияның оппозиция мүшелері қарама-қарсы мәнде болумен қатар, оларға тән ортақ белгінің болу керектігі; энантиосемиялар тек қана әдеби тілде ғана емес, диалектілік говорларда да кездесетіндігі; энантиосемияны лексикалық семантиканың дербес категориясы ретінде қарастыру керектігі туралы дәлелдемелерде негізделген. Зерттеу материалдарын стилистика теориясына, әдеби тіл нормасы, мәтін стилистикасы ерекшеліктерін нақтылауда өзіндік үлес қосады. Энантиосемия қатысты арнайы курстарда, мәтін стилистикасында, тілдік қатынас, мәтін лингвистикасы, сөйлеу коммуникациясы теориялары, қазіргі қазақ тілінің лексикология, фразеология салалары бойынша дәріс оқуда, курс жұмыстары мен диплом жұмыстары үшін пайдалануға болады.

Ғылыми жұмыстағы қағидаттар 8 мақалада дәлелденген. Соның ішінде, 1 мақала Scopus ғылыми дерекқоры базасына кіретін басылымда, 4 мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Білім саласында сапаны қамтамасыз ету комитетінің

нұсқауындағы филологиялық басылымдарда, 1 мақала халықаралық шетелдік журналда, 2 мақала халықаралық конференция материалдар жинағында жарық көрген.

Э. Сейсенбиеваның зерттеу жұмысының практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары. Зерттеу нәтижелерін «Абайтану», «Отаршылдық дәуірдегі әдебиет», «Қазақ әдебиетінің тарихы» секілді жалпы, таңдамалы курстарда, ғылыми жұмыстарды жазуда кеңінен қолдануға болады.

Зерттеу жұмысының негізгі мазмұны бойынша 17 мақала жарияланған. Оның ішінде – 1 мақала Scopus базасына кіретін журналдарда, ҚР Жоғары және Ғылым Министрлігі Білім саласындағы сапаны бақылау және қамтамасыз ету комитеті тізіміндегі басылымдарда – 10; халықаралық конференцияларда – 6 мақала (оның ішінде шетелдік – 2, отандық – 4) жарық көрген.

Қ. Балабекованың зерттеу нәтижесінде 31 ертегі бойынша жиілік сөздік түзілген. Қазақ тұрмыс-салт ертегілері бойынша түзіліп, зерттеуге негіз болған жиілік сөздіктегі сөзтізбе саны 8884 бірлік, сөзқолданыс саны 34 973 бірлікті құраған. Қолданылу жиілігі жоғары 54 сөз анықталып, 15 сөздің этимологиясы анықталған. Тарихи лексикалық қорды құрайтын 406 сөз көне түркілік (124 сөз) және түркі тілдеріне ортақ (282) сөздерге ажыратылып, 6 сөзге этимологиялық талдау жасалған. 271 қазақтың байырғы сөзі анықталып, ұлттық ділдің тілдік репрезенттері ретінде 30 сөз талданған. 31 мақал-мәтел, 17 фразеологизм, 5 жұмбақ, 5 салт-дәстүр, 11 этнолингвистикалық атау талданған. Фольклорлық концептілердің құрамында 26 сөз талданған. Зерттеу материалын сөздік түзу барысында (қазақ фольклоры сөздігін құрастыруда, тезаурус сөздік жасауда, этнолингвистикалық сөздіктер құрастыруда) пайдалануға болады. Сондай-ақ жоғары оқу орындарының филология факультеттерінде қазақ тілінің тарихы, этимология, лексикология, лексикография, статоллингвистика, лингвофольклортану, когнитивтік лингвистикаға арналған пәндерден дәріс оқу барысында, тұрмыс-салт ертегілерінің зерттелу тарихы мен тілдік ерекшеліктері жайында элективті курстарда қолдануға болады.

Зерттеушінің 13 мақаласы жарияланған. Оның ішінде – 1 мақала Scopus базасына кіретін журналдарда, ҚР Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті тізіміндегі басылымдарда – 4; халықаралық конференцияларда – 8 мақала (оның ішінде шетелдік – 3, отандық – 5) жарық көрген.

Д. Рысқұлбектің ғылыми зерттеу жұмысының тұжырымдары мен нәтижелері, диссертацияның жалпы материалдары салыстырмалы тіл білімі, жалпы тіл білімі пәндеріне көмекші материал, жоғары оқу орындарының филология мамандықтарындағы студенттерге түркі тілдерінің грамматикасы, қазақ тілінің тарихи грамматикасы, когнитивті грамматика, функционалды грамматика, ассоциативті лингвистика пәндерін оқытуда қажетті қосымша құрал бола алады.

Диссертанттың 10 мақаласы жарияланған. Соның ішінде 2 мақала Scopus ғылыми дерекқорына кіретін басылымда, 2 мақала Қазақстан Республикасы Бақылау комитетінің нұсқауындағы филологиялық басылымдарда, 4 мақала халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда (симпозиумдарда), 1 мақала шетелдік басылымда, 1 мақала отандық басылымда жарияланды.

М. Маликтің диссертациясының негізгі қағидалары, тұжырымдары, нәтижелері мен қорытындылары жоғарғы оқу орындарында, жалпы білім беретін немесе арнайы, тереңдетіліп оқытылатын мектеп, гимназия, лицей, колледждерде жүргізілетін қолданбалы, элективті курс үшін негізгі материал болады. Бұл жұмыстың практикалық және қолданбалы құндылығы қазіргі дамып, жетілген қазақ әдеби тілін сақтап қалу үшін нақтылы шаралар ұсынады, сонымен қатар «Әлеуметтік желінің тіл мәдениеті», «Әлеуметтік желідегі тілдік норманы сақтау», «Әлеуметтік желідегі сөз қателіктері» атты нұсқаулықтар мен анықтағыштар шығаруға негіз болады. Осы ғылыми жұмыс негізінде мектеп оқушыларының, ЖОО студенттерінің тіл мәдениетін қалыптастыруға арналған старт-ап жобалар жасауға болады. Бұл зерттеу жұмысының материалдары «Прагмалингвистика», «Интернет коммуникация және сөз мәдениеті», «Прагмастистика», «Іскерлік

журналистика», «Интернет-дискурс» сияқты ғылыми және арнаулы курстар жүргізуде, оқу құралдарын жазу барысында қолданылады.

Зерттеу жұмысы бойынша жарияланымдар саны – 9. Оның ішінде комитет ұсынатын басылымдарда – 3, Scopus базасындағы басылымда – 2, халықаралық конференция материалында – 4, шетелдік конференция материалында – 4.

Ж.Жауыншеваның зерттеу жұмысы тіл теориясында, салыстырмалы фразеология, лингвомәдениеттану, социолінгвистика және мәдениетаралық коммуникация бойынша арнайы курстарда қолдану мүмкіндігінен тұрады. Зерттеу материалдары көптілді аударылған фразеологиялық сөздіктерді, лингвистикалық түсіндірмелері бар мәдени сөздіктерді, көркем мәтіндерді аудару процесінде пайдаланылуы мүмкін, сондай-ақ қазіргі заманғы ақпараттық дереккөздерде – ұлттық тіл корпустарына енгізу мүмкіндігі бар.

Зерттеу жұмысының негізгі мазмұны бойынша 14 мақала жарияланған. Оның ішінде – 1 мақала Scopus базасына кіретін журналдарда, ҚР Жоғары және Ғылым Министрлігі Білім саласындағы сапаны бақылау және қамтамасыз ету комитеті тізіміндегі басылымдарда – 7; халықаралық конференцияларда – 6 мақала (оның ішінде шетелдік – 4, отандық – 2) жарық көрген.

К.Молдабаеваның диссертациялық жұмысы қазақ ғылымындағы академиялық жазылымның қалыптасу тарихы, дамуы, зерттелуі, сондай-ақ ғылыми коммуникациядағы конвенциялардың жаңаша сипат алуы, жарияланымдарды жаңаша рәсімдеу, академиялық жазылым жанрларының құрылымдары, модельдеу, модельдеудің жолдарының теориясын толықтырады. Зерттеу жұмысында алынған нәтижелер орта мектептерде, ЖОО-дағы үш деңгейлі (бакалавриат, магистратура, докторантура) білім беру жүйесінде академиялық жазылымды оқытудың әдіс-тәсілдері мен бағыттарын анықтауда, жазбаша коммуникацияға түсетін студенттерді жаңа интеграциялық ортада қарым-қатынас жасауға үйретуде, оқытудың кешенді бағдарламаларын, оқу құралдарын жазуда, ресми құжаттар мен басқа да ғылыми стиль түрлерінде дайындалатын мәтіндерде кенінен қолданады.

Зерттеудің негізгі тұжырымдары, қорытындылары мен нәтижелері бойынша 10 мақала жарияланған. Соның ішінде, 1 мақала Scopus ғылыми дерекқоры базасына кіретін басылымда, 3 мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті бекіткен басылымдарда, 1 мақала халықаралық шетелдік журналда, 5 мақала халықаралық конференция материалдар жинағында жарық көрді.

5. Ресми рецензенттердің жұмысына талдау (мейлінше сапасыз пікірлерді мысалға ала отырып).

Докторанттардың зерттеу жұмыстарына бекітілген ресми рецензенттердің пікірлері уақытында ұсынылды. Олардың пікірлері ҚР БҒМ Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитетінің бекіткен талаптарына сай келеді. Берілген пікірлері оң болды. Рецензенттер тарапынан сапасыз қарым-қатынас фактілері анықталмады.

6. Ғылыми кадрларды даярлау жүйесін одан әрі жетілдіру жөніндегі ұсыныстар. Шетелдік ЖОО-ларда докторантура бағдарламасында оқитын білімгерлер 4 жылдық жүйемен оқытылады. Осымен байланысты докторантурада оқу мерзімін ұзарту ұсынылады.

7. Философия докторы (PhD), бейіні бойынша доктор дәрежесін алуға арналған диссертациялардың кадрларды даярлау бағыты бөлінісіндегі саны:

	Мамандық шифры, атауы	
	6D011700 – Қазақ тілі мен әдебиеті	6D020500 – Филология 8D02301 – Филология
Қорғауға қабылданған диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының);		1

Қараудан алынып тасталған диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының);	-	-
Рецензенттердің теріс пікірін алған диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының);	-	-
Қорғау нәтижелері бойынша теріс шешім алған диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының);	-	-
Пысықтауға жіберілген диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының);	-	-
Қайта қорғауға жіберілген диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының).	-	-
Қорғалған диссертациялардың жалпы саны		7

Диссертациялық кеңестің
төрағасы

Диссертациялық кеңестің
ғалым хатшысы

Сүлейменова Ж.Н.

Рысқұлбек Д.Ж.